

gen com jo desitjo que puguin, los apreciaren com relíquies de la persona moral de llur progenitor; del contrari, potser ne *faran balafi* i aniran a parar al sac del drapaire», *R. de la d. Carlinada* (pròleg, p. 12).

Heus ací el llenguatge de la més selecta família catalana de la Garrotxa i Collsababra; i en les comarques d'aquella zona és realment on l'assenyalen els corresponents de l'*AlcM*: Lledó, Olot, Rocabrúna, Ribes, Cerdanya, Osona i Prats de Lluçanès. Però ja no és exacte que allí només s'usi en la frase *fer balafi*, com ens ho mostren les cites de Vayreda, ni ho és tampoc que el substantiu *balafi* no sigui viu a fora del Principat, car a l'Albufera, en el Palmar, m'explicava fa dotze anys un conscient i popular reglamentista de la pesca, vell pescador ell mateix: «pescar angules és un *balafi*: de cada quilo d'angules ixen 100 quilos d'angules».

En llengua d'oc, d'aquest grup de mots no hi ha més que algun representant, magre i escadusser, amb l'evident caràcter de manlleu del català (alguna cosa en digué Spitzer, sense adonar-se d'això, en *ZRPb. XLII*, 196): llengd. *a balafi*, *a baloufi*, *a palafi* «à foison, à profusion» (Mistral, *TdF*, s. v. *pa*): la *p*- i la *ou* es deuen a contaminació de *pelofa* 'pellofa', *palòfi* 'home espellifat', marsellès *baïòfi*; *balòfi* «imbécile» amb contaminació en sentit oposat.

Ningú no sembla haver-se basquejat per l'etimologia, i jo mateix si l'albire és gràcies a la mà senyalera d'En Moll, encara que ni aquest ni Alcover no ens en donaren cap indicatiu en la primera edició del diccionari; i en la segona, tot i afegir-hi una addició, en el fons ben encertada, sobre l'origen de *Balàfia*, no es veu si ja ha intuït que un mot més important, *balafiar*, deriva de l'ètimon d'aquell nom propi; potser la causa d'això és que ni *balafiar* ni *balafi*, ni un apellatiu *balàfia* semblen haver sobreviscut fins ara en el llenguatge de cap de les Illes.

El que allà és ben conegut és un topònim, que en dos pobles del Nord i Nord-est de Mallorca és nom de sengles possessions en aquella part de l'illa, en la forma *Balafi* (potser pron. popular de *Balàfia* segons la norma pagesívola d'allí), i que és *Balàfia*, per a *AlcM* «partida rural vora el Segre, a Lleida», i molt coneguda a Eivissa. Aquí és el nom d'una vènda (gran porció d'un terme municipal), que té el seu centre a les velles *Torres de balàfi*, parròquia de Sant Llorenç, en el Nord de l'illa, a 7 km de Sant Joan de Portinatx; per això en la nomenclatura eivissenca verament toponímica i més completa, que tinc proposada als eivissencs més amants del país que de certs prejudicis, ens servim de *Sant Llorenç de Balàfia*, com a nom complet d'aqueix poble. I aquest nom és ben conegut des del temps vell: car ja llegim «arribaren fins a *Balàfia*» en una partida de l'any 1538 en el *Llibre d'Entrevéniments* publicat pel savi canonge Macabich el 1916 (p. 15). Només falta Menorca per completar la «pentalogia» arabonímica (si m'és lícit aquest terme) i Moll ens la completa informant-nos —sigui nom propi o nom comú— que allà s'usa «*tornar a Balafi*: tornar al punt de partida» (no sóc jo que hi poso

aquesta majúscula).

Ara bé, es coneix que en el S. XIV, *balàfia* era conegut de Lluís d'Aversó (c. 1395), que si bé en el seu *Torcimany* no dóna definicions, sí que precisa (196d) que *balàfia* era proparoxíton; i em sembla que d'un erudit poeta de tanta gravetat, i cerimoniós ciutadà honrat de Barcelona, no és gaire probable que es referís al nom d'uns indrets de terres morisques, d'importància petita o mediocre, i encara menys que es tracti d'una pura coincidència amb una estructura fònica tan llarga, complexa (i amb una *-f-* al mig). Si és un nom propi o un mot de la llengua viva, això sí que ja no podem assegurar-ho, encara que essent ben poc nombrosos els noms de lloc en el *Torcimany*, la probabilitat d'allò és escassa. Més que més donada l'existència de *balàfia* nom comú que ens assenyalava En Moll en un doc. mallorquí de 1451: «en lo present capítol no sien entesos los catius qui vindran a *balàfia* e que dins los dits tèrmens los hajen «recuts»⁶ o tornats a *balàfia*», *BSAL* XXI, 350, amb l'explicació «venir o tornar a *balàfia*: (ant.) tornar un esclau a la casa del senyor d'on havia fugit o s'havia allunyat».

En la 1.ª ed. d'*AlcM* no hi havia res més, però en la segona s'hi ha afegit aquesta explicació etimològica: «de l'àrab *al-ʿāfiya* 'integritat corporal', 'salut', derivat del verb *ʿāfa* 'perdonar'; en castellà *pedir alafia* és 'demandar perdó'; es comprèn que *venir o tornar a balàfia*, en català antic, significava 'obtenir el perdó un captiu que tornava voluntàriament a poder del seu amo'. No sé si aquesta explicació ve d'En Moll o ve ja de Bennàssar o altre publicador. Recordem que, en efecte, aquest origen del cast. *pedir alafia* [1726] està ben establert, i jo mateix havia donat aquesta etimologia en el *DCEC*. Podem afegir-hi ara que l'arrel *ʿāfa* 'perdonar' pertany a l'àrab de pertot i de sempre, i és ja freqüent a l'Alcorà com a verb («to pardon; to pass over, pass by; to remit»), i en substantius derivats, com *ʿāfi*, *-iya*, «forgiving», *ʿafw* «pardon»: veg. cites de tots en Penrice, i d'aquests i molts altres en Dozy (*Suppl.* II, 145) i en els glossaris hispanoàrabs («parcere» *RMA.*, «revocar mandamiento» *PALC.* 'dispensar' en Abulfeda i *Calila i Dimna*, etc.); el nostre substantiu precís *ʿāfiya* 'amb salut' en Almacarí, 'tranquil·litat' en Boqtor, «pax» en *RMA.*; l'ús en l'àrab de València de *alafia* està comprovat pel fet que en les escudelles i plats antics de Manises figura aquest mot, com a demanda tradicional de 'salut' per a qui hi menja (*BSCC* XIV, 372). Forneix, doncs, pel que fa a l'antic *balàfia* dels captius, una explicació enterament convincent en tot, si no és que no dóna compte de la *b*.

Aquest so, ¿el miraria com alguna espècie d'excrecència fonètica? Si fos així hauríem de rebutjar-ho; tampoc no crec que l'autor no hagi vist que això fóra inadmissible per al lingüista i fins per a qualsevol crític rigorós. El cas és que no hi gesta un mot, i suposo que si ho fa no és perquè ho cregui indiferent o innecessari, sinó perquè tot veient la dificultat ha estimat que aquest punt no arribava a destruir la versemblança de l'etimologia en principi, i perquè sentia l'emba-